



# PRZESTĘPSTWA PRZECIWKÓ ŻYCIU I ZDROWIU

Cz. 2 (dzieciobójstwo, eutanazja,  
nieumyślne spowodowanie śmierci,  
uszczerbki na zdrowiu, bójka i pobicie)



# DZIECIOBÓJSTWO

Art. 149 k.k.

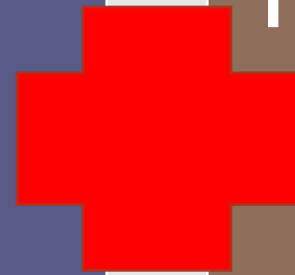
# Dzieciobójstwo

**Art. 149 [Dzieciobójstwo]** Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- Przepięstwo indywidualne (niewłaściwe) - Podmiotem przestępstwa może być tylko **matka zabijająca swoje (własne) dziecko**.
- Osoby, które współdziałają ze sprawczynią poniosą natomiast odpowiedzialność za zabójstwo w typie podstawowym bądź w jednym z typów kwalifikowanych.

# Przesłanki uprzywilejowujące

W okresie  
porodu



Pod wpływem  
jego  
przebiegu

# Okres porodu

- **Początek porodu**: zgodnie z kryteriami medycznymi, wystąpienie pierwszych skurczów porodowych.
- **Koniec porodu**: okres ten wykracza poza sam poród i trwa do czasu wydalenia łożyska z organizmu kobiety. Przyjmuje się, że okres ten jest jeszcze przedłużany na podstawie kryteriów psychologicznych do 24-48 godzin po porodzie i uzależniony jest od tego, jak długo trwają zmiany w sferze psychiki kobiety wywołane jego przebiegiem

# Wpływ przebiegu porodu

- Przeżycie związane z przebiegiem porodu, jako okoliczność prowadząca do uprzywilejowanej kwalifikacji zabójstwa dziecka z art. 149 KK, wymaga stwierdzenia specyficznego, odbiegającego od normy, przebiegu porodu lub specyficznej lub odbiegającej od normy wrażliwości kobiety na przebieg porodu. Brak symptomów zakłóceń w sferze psychiki po stronie rodzącej kobiety wyklucza przyjęcie przepisu art. 149 KK jako podstawy odpowiedzialności oskarżonej mimo, iż zamach na życie jej dziecka miał miejsce w okresie porodu. Zamachy skalkulowane i przeprowadzone w warunkach niezakłóconych porodem mechanizmów emocjonalnych nie mogą być oceniane w oparciu o ten przepis (**wyrok SA w Łodzi z dnia 24 lipca 2013 r., II Aka 119/13**);
- Chodzi o takie czynniki jak skomplikowany charakter porodu, jego długotrwałość i związane z tym cierpienie rodzącej, istotne obrażenia dróg rodnych, nadmiernie traumatyczne przeżycia w sensie cierpienia i bólu, powstające w toku porodu komplikacje, a także wyjątkowy stres fizyczny i psychiczny, ten ostatni, jako ostra reakcja na stres bądź warunki, w jakich odbywał się poród. Brak takich uwarunkowań powoduje, że nie sposób uznać, iż zachowanie oskarżonej było zdominowane przez przeżycia związane z porodem, co sprzeciwia się zakwalifikowaniu go jako występku z art. 149 KK (**wyrok SA w Krakowie z dnia 4 grudnia 2015 r., II Aka 104/15**)



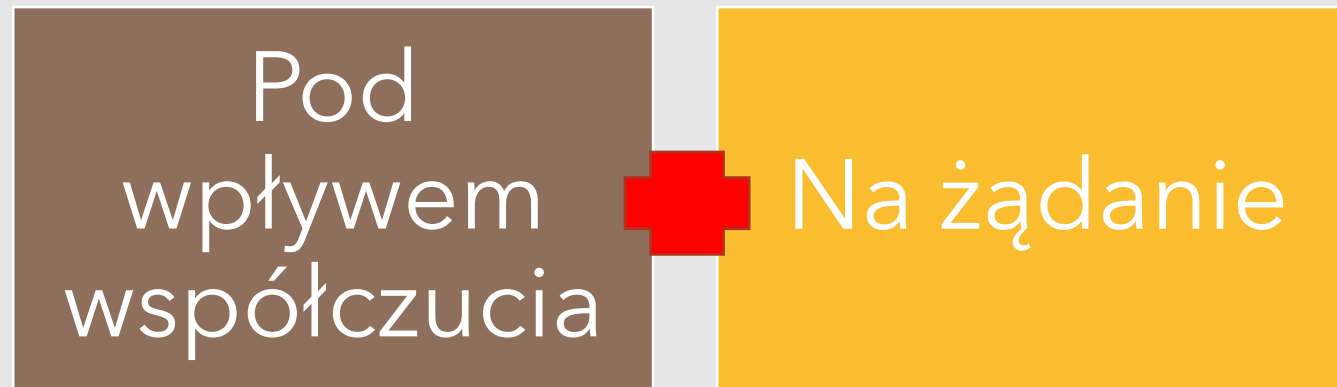
# EUTANAZJA

Art. 150 k.k.

# Zabójstwo eunatyczne (art. 150 k.k.)

§ 1. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wyjątkowych wypadkach sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.





# Współczucie

- Musi wynikać z bardzo wysokiego stopnia cierpień ofiary;
- Współczucie, o jakim mowa w przepisie art. 150 § 1 KK jest stanem, który musi się wykształcić, gdy sprawca zda sobie sprawę z ogromu cierpień przyszłej ofiary i nieodwracalności sytuacji, w jakiej się znalazł. Nie można uznać, że taki emocjonalny stan sprawcy istniał, gdy podejmuje on działania pod wpływem chwili, impulsu.
- Nie ulega wątpliwości, że w przepisie art. 150 § 1 KK chodzi wyłącznie o ważne powody, związane z ciężkim cierpieniem i beznadziejnością sytuacji, w jakiej człowiek cierpiący się znalazł. Nie można wiązać owych ważkich powodów wyłącznie z przypadkami medycznymi

**(wyrok SA w Łodzi z dnia 6 sierpnia 2013 r., II Aka 118/13)**

# Żądanie

- Żądanie ≠ zgoda, propozycja, prośbą → zawiera bowiem **element nacisku psychicznego kierowanego wobec przyszłego sprawcy**.
- Choćby denatka żaliła się oskarżonemu na dolegliwości swej choroby, narzekała na stan swego zdrowia i mówiła, że nie chce już żyć, to owe wypowiedzi nie przybrały formy stanowczego żądania pozbawienia jej życia, zatem nie uprawniały oskarżonego do działania w tym celu. W świetle dyspozycji art. 150 § 1 KK żądanie takie jest formą wyrażenia woli, którą cechuje kategoryczność, personalność, jednostronność, a współczucie sprawcy jest wyrazem jego stosunku psychicznego do ofiary, przy czym odróżnić trzeba współczucie od litości dla człowieka cierpiącego (**wyrok SA w Krakowie z dnia 13 maja 2014 r., II Aka 72/14**)
- Wyrażone przez ofiarę zabójstwa eutanatycznego żądanie pozbawienia jej życia ma być w pełni świadomym, niewątpliwym, bezwarunkowym aktem nieprzymuszonej woli, pochodzącym od poczytalnej osoby dorosłej i jest dla sprawcy zewnętrznym bodźcem do popełnienia czynu. Nie jest zaś żądaniem chwilowa reakcja, wywołana gwałtownym bólem. Wewnętrznym bodźcem jest natomiast współczucie dla ofiary (**wyrok SA w Łodzi z dnia 6 sierpnia 2013 r., II Aka 118/13**)



# NIEUMYŚLNE SPOWODOWANIE ŚMIERCI

Art. 155 k.k.

# Nieumyślne spowodowanie śmierci

Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- **Naruszenie zasad ostrożności**
- Do przyjęcia odpowiedzialności z art. 155 KK dochodzi jedynie wtedy, gdy śmierć człowieka jest niezamierzonym następstwem działania sprawcy, w rozumieniu art. 9 § 2 KK, polegającym na niezachowaniu przeciętnego obowiązku ostrożności w sytuacji, w której na podstawie normalnej zdolności przewidywania i ogólnego obowiązku dbałości o życie ludzkie lub przewidywania skutków własnych działań można wymagać od człowieka, aby nie dopuścił do nastąpienia przestępnego skutku (**wyrok SA w Łodzi z dnia 28 lutego 2001 r., II Aka 276/00**)

# Naruszenie zasad ostrożności

Lekarz może odpowiadać karnie za przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu pacjenta w związku z zabiegiem leczniczym (rozumianym w szerokim znaczeniu tego pojęcia, tzn. obejmującym diagnozę, terapię i profilaktykę chorób) tylko w razie zawinionego błędu sztuki lekarskiej. Ustalenie błędu w sztuce lekarskiej zależy od odpowiedzi na pytanie, czy postępowanie lekarza w konkretnej sytuacji i z uwzględnieniem całokształtu okoliczności istniejących w chwili zabiegu, a zwłaszcza tych danych, którymi wówczas dysponował albo mógł dysponować, zgodne było z wymaganiami aktualnej wiedzy i nauki medycznej oraz powszechnie przyjętej praktyki lekarskiej (**wyrok SN z dnia 10 grudnia 2002 r., V KK 33/02**);

# Projektowane zmiany

Art. 155. § 1. Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca powoduje śmierć więcej niż jednej osoby, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15."

# Zbieg przepisów

## Pozorny

- Przepis art. 155 k.k. oraz przepisy, które określają odpowiedzialność za nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka, będące następstwem umyślnego albo nieumyślnego zachowania się sprawcy (np. 158 § 3 k.k.) → w takim przypadku sprawca odpowie wyłącznie na podstawie przepisu szczególnego

## Realny

- Przepis art. 155 k.k. oraz 157 §1 k.k. → śmierć jest wynikiem spowodowania średniego uszczerbku na zdrowiu; zob. Wyrok SA w Lublinie z dnia 23 lutego 2004 r., II Aka 21/04;
- Czyn oskarżonego, polegający na usiłowaniu zabójstwa (z zamiarem bezpośrednim) Jacka Ł., a powodujący, na skutek chybionego strzału, śmierć stojącej obok córki oskarżonego, uzasadnia kwalifikację kumulatywną, tj. usiłowanie zabójstwa (art. 13 § 1 KK w zw. z art. 148 § 1 KK) i nieumyślne spowodowanie śmierci innego człowieka (art. 155 KK zw. z art. 11 § 2 KK) - wyrok SA we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2002 r., II Aka 331/02



# USZCZERBKI NA ZDROWIU

Art. 156-157 k.k.



# Uszczerbki na zdrowiu

Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156 § 1 k.k.)

Średni uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 1 k.k.)

Lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.)

Uszczerbek na zdrowiu dziecka poczętego (art. 157a k.k.)

# Uszczerbek na zdrowiu

- Obejmuje **rozstrój zdrowia lub naruszenie czynności narządu ciała** ;
- Podział na poszczególne rodzaje występków wiąże się z różnym stopniem społecznej szkodliwości;
- Dobra chronione - **zdrowie człowieka** (od chwili rozpoczęcia porodu) + w przypadku art. 156 § 3 k.k. - **życie człowieka**
- Przestępstwo spowodowania uszczerbków na zdrowiu jest przestępstwem **materialnym** (konieczny jest skutek w postaci spowodowania określonego rozstroju zdrowia lub naruszenia czynności narządu ciała) oraz **powszechnym** (może się go dopuścić każdy)

# Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156 k.k.)

**§ 1.** Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności **na czas nie krótszy od lat 3** (**UWAGA:** To jest zbrodnia)

**§ 2.** Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

**§ 3.** Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności **od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności** (**UWAGA:** To jest zbrodnia)

# Ciężki uszczerbek na zdrowiu (**typ podstawowy**)

- **Pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia** - przyjmuje się, że uszczerbek ten może wynikać z anatomicznej utraty narządu, który jest odpowiedzialny za daną funkcję organizmu lub utraty konkretnej funkcji przy jednoczesnym, fizycznym zachowaniu samego narządu (zob. R. Kokot, w: R. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2019/ el.)
- **Ciężkie kalectwo** - zupełne zniesienie lub bardzo znaczne ograniczenie czynności ważnego narządu (**wyrok SN z dnia 10 listopada 1973 r., IV KR 340/73**);
- Przepis art. 156 § 1 pkt 2 KK jako ciężki uszczerbek na zdrowiu traktuje sprowadzenie "innego ciężkiego kalectwa". Zniesienie czynności jednego z narządów parzystych (jąder, oczu, nerek, płuc, uszu) stanowi "inne ciężkie kalectwo", ponieważ każdy z nich jest ważnym dla życia narzędnikiem o samodzielnej wysoce wyspecjalizowanej czynności (**wyrok SN z dnia 14 lutego 2013 r., III KK 196/12**);
- **Choroba długotrwała** - Uszkodzenie ciała, które nie spełnia kryterium utrzymywania się zagrożenia dla życia przez 6 miesięcy, które przyjmuje się przy chorobie długotrwałej, nie spełniało wymogu "długotrwałości" choroby (**wyrok SA w Krakowie z dnia 21 czerwca 2005 r., II Aka 91/05**);
- **Choroba realnie zagrażająca życiu** - następstwo obrażeń ciała czy rozstroju zdrowia, które nawet w wypadku szybkiego i intensywnego postępowania leczniczego z reguły i w każdej chwili prowadzić może do śmierci (**postanowienie SN z dnia 21 kwietnia 2005 r., IV KO 19/05**)

# Ciężki uszczerbek na zdrowiu (**typ podstawowy**)

- **Niezdolności do pracy w zawodzie** - powinna być całkowita bądź znaczna i trwała; Co istotne, dotyczy to nie jakiegokolwiek pracy, którą pokrzywdzony mógłby wykonywać, ale wyuczonego zawodu lub zawodu faktycznie wykonywanego.
- **Trwałe, istotne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała** - Zeszpecenie jest spowodowaniem zewnętrznych, poważnych zmian na ciele, prowadzących do znacznego obniżenia estetyki jego wyglądu. Mogą to być zarówno zmiany na skórze (np. narośl, guz, blizny lub przebarwienia po doznanym urazie), jak i utrata części ciała (np. małżowiny usznej, nosa, przednich zębów). Samo istnienie teoretycznej, potencjalnej możliwości powrotu do poprzedniego wyglądu, zwłaszcza jeśli może to nastąpić jedynie dzięki szczególnie skomplikowanym, długotrwałym, kosztownym i trudno dostępnym zabiegom chirurgii plastycznej, nie może wpływać na ocenę cechy trwałości zeszpecenia. Przy ocenie tej należy jednak brać pod uwagę możliwość odwrócenia takich skutków, jeżeli może to nastąpić w drodze zabiegów rutynowych, stanowiących aktualny standard nauk medycznych w zakresie chirurgii plastycznej i rekonstrukcyjnej (**wyrok SA w Łodzi z dnia 25 lutego 2016 r., II Aka 267/15**)
- Cecha trwałości, o jakiej mowa w dyspozycji art. 156 § 1 pkt 2 KK, musi być oceniana w perspektywie istniejącej w dacie orzekania przez sąd i w świetle poziomu wiedzy, narzędzi i umiejętności dostępnych w tym momencie, a nie z punktu widzenia przyszłych i hipotetycznych możliwości, które mogą nie nastąpić w osiągalnym czasie (**postanowienie SN z dnia 6 lutego 2007 r., III KK 254/06**).

# Ciężki uszczerbek na zdrowiu (**typ kwalifikowany**)

- Typ **kwalifikowany przez następstwo** → spowodowanie śmierci człowieka w wyniku spowodowania uszczerbku na zdrowiu;
- Konieczność wystąpienia **związku przyczynowego** pomiędzy uszczerbkiem na zdrowiu a śmiercią człowieka;
- Do odpowiedzialności z przepisu art. 156 § 3 KK nie jest konieczne, aby działanie sprawcy było jedyną i wyłączną przyczyną śmierci ofiary. Konieczne jest jedynie ustalenie związku przyczynowego między tym działaniem i przynajmniej jedną z przyczyn powodujących skutek końcowy (**wyrok SA w Lublinie z dnia 20 października 2009 r., II Aka 97/09**);
- Przesłębpcze działanie umyślne przypisane oskarżonemu jest warunkiem koniecznym do wystąpienia późniejszego skutku w postaci np. śmierci człowieka, bowiem bez niego do skutku tego nie doszłoby. Z reguły owo działanie jest tym pierwotnym, inicjującym elementem, do którego dołączają się lub, na który nakładają się dalsze konsekwencje owego skutku pierwotnego, prowadząc do skutku ostatecznego. Istotne przy tym jest to, aby między tymi kolejnymi, etapowymi konsekwencjami zachowania sprawcy utrzymywał się stały adekwatny związek. Spowodowanie ciężkich obrażeń ciała, które same z siebie nie powodują jeszcze śmierci ofiary, ale których następstwem są typowe powikłania na tyle poważne, że prowadzące do zgonu, jest tu typowym przykładem (**Wyrok SA w Warszawie z dnia 25 czerwca 2014 r., II Aka 155/14**)

# Strona podmiotowa

156 § 1 k.k.  
- wina  
umyślna

156 § 2 k.k.  
- wina  
nieumyślna

156 § 3 k.k. -  
wina mieszana  
(umyślno-  
nieumyślna)

**Zamiar ogólny** - Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie, przy umyślnych uszkodzeniach ciała przyjmuje się tzw. zamiar ogólny. Obejmuje on faktyczne następstwa (skutki) będące wynikiem zadawanych umyślnie obrażeń (**wyrok SA w Łodzi z dnia 26 lutego 2002 r., II Aka 18/02**); Dla przypisania odpowiedzialności z art. 156 § 3 KK nie zachodzi konieczność ustalenia, że sama postać ciężkiego uszczerbku musi być precyzyjnie skonkretyzowana w świadomości sprawcy i jego zamiar może przybrać nawet postać tzw. "zamiaru ogólnego,, (**wyrok SA w Lublinie z dnia 29 października 2015 r., II Aka 185/15**); Uznaje się, że sprawca nie mógł mieć świadomości dokładnego obrazu wszystkich następstw swojego działania, ale działał ze świadomością możliwości powstania daleko sięgającej krzywdy pokrzywdzonego (**wyrok SA w Krakowie z dnia 26 marca 2015 r., II Aka 244/14**)

# Strona podmiotowa (typ kwalifikowany)

- Spowodowanie śmierci człowieka nie jest objęte umyślnością sprawcy → w przypadku, gdyby tak było, sprawca odpowiadałby za zabójstwo;
- Występek z art. 156 § 3 KK charakteryzuje się złożoną stroną podmiotową, w której spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu jest objęte umyślnością, a pozostająca z nim w związku przyczynowym śmierć człowieka - nieumyślnością. Realizując umyślnie znamiona występkę z art. 156 § 1 KK, sprawca następstwa w postaci śmierci nie obejmuje zamiarem. Następstwo to (skutek) może mu być przypisane, jeżeli przewidywał je albo było ono obiektywnie możliwe do przewidzenia (**wyrok SA w Krakowie z dnia 13 lipca 2010 r., II Aka 32/10**);
- Możliwość przewidywania następstw działania sprawcy nie może być oceniana w oderwaniu od konkretnej sytuacji; należy ją oceniać z uwzględnieniem prawdopodobieństwa nastąpienia skutków w wyniku konkretnego zachowania się sprawcy, licząc się z jego życiowym doświadczeniem. Prawdopodobieństwo natomiast należy oceniać, jako coś więcej niż abstrakcyjną tylko możliwość. Sprawcę można obciążyć możliwością przewidywania tylko normalnych, typowych następstw, nie zaś następstw zupełnie wyjątkowych, uwzględniając osobowość sprawcy, jego wiek, doświadczenie życiowe, wykształcenie i poziom intelektualny. **Dla przyjęcia, iż sprawca działał z zamiarem zabójstwa człowieka nie wystarczy ustalenie, iż działał on umyślnie, chcąc spowodować nawet ciężkie obrażenia ciała lub godząc się z ich spowodowaniem. Konieczne jest ustalenie objęcia zamiarem także skutku w postaci śmierci. Jeżeli takiego ustalenia nie da się dokonać bezspornie, to mimo stwierdzonej umyślności działania w zakresie spowodowania obrażeń, odpowiedzialność sprawcy kształtuje się wyłącznie na podstawie przepisów przewidujących odpowiedzialność za naruszenie prawidłowych funkcji organizmu, odpowiednio z art. 156 lub art. 157 KK. (**wyrok SA w Gdańsku z dnia 4 lutego 2015 r., II Aka 425/14**).**



# Zbieg przepisów

## Pozorny

- Przepisy, w których znamionach zawarty został skutek w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (np. art. 177 § 2 k.k.)

## Realny

- Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 k.k.) i usiłowanie zabójstwa (art. 148 k.k. w zw. z art. 13 k.k.); zob. wyrok SA w Gdańsku z dnia 7 listopada 1996 r., (II Aka 273/96);
- Spowodowanie średniego uszczerbku na zdrowiu (art. 157 § 1 k.k.) i usiłowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 k.k. w zw. z art. 13 k.k.);
- Sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 k.k.) i nieumyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 § 2 k.k.); zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 10 sierpnia 1998 r., II AKa 77/98;

# Projektowane zmiany – art. 156 k.k.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności

# Średni uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 1 k.k.)

§ 1. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inny niż określony w art. 156 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 (...) **działa nieumyślnie**, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 5. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, **ściganie** przestępstwa określonego w § 3 następuje **na jej wniosek**.

- Przesłpstwo **materialne** – skutek w postaci naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia **na czas dłuŝszy niŝ 7 dni** (inny niŝ cięŝki uszczerbek na zdrowiu);
- Okres niesprawności narządu ciała lub choroby dotyczy realnego czasu trwania dysfunkcji organizmu. Uznaje się za niego okres między zachowaniem sprawcy (wystąpieniem skutków jego zachowania) a przywróceniem normalnego, prawidłowego funkcjonowania organizmu. **Nie jest on równoznaczny z czasem niezdolności pokrzywdzonego do wykonywania pracy lub czasem jego leczenia** (zob. M. Królikowski, w: M. Królikowski. R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom. I, Komentarz do art. 117 -221*. Legalis/el. 2017)

# Lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.)

§ 2. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający **nie dłużej niż 7 dni**, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § (...) 2 działa **nieumyślnie**, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 2 lub 3, jeżeli naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia nie trwał dłużej niż 7 dni, odbywa się z **oskarżenia prywatnego**, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

§ 5. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na jej wniosek.

# Lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.)

- **Przestępstwo materialne** - naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni;
- Odróżnienie lekkiego uszczerbku na zdrowiu **od naruszenie nietykalności cielesnej** (art. 217 k.k.)  
→ Za naruszenie nietykalności cielesnej (art. 239 § 1 KK32) może być uznane tylko takie uderzenie, które nie powoduje żadnych zmian anatomicznych lub fizjologicznych w organizmie człowieka i nie pozostawia na jego ciele żadnych śladów lub - co najwyżej - nieznaczny i przemijający ślad np. w postaci niewielkiego i krótkotrwałego zasinienia. Natomiast kilkakrotne uderzenia, które powodują nieznaczny wprawdzie, ale bolesny obrzęk w okolicy potylicy, oraz liczne zaczerwienienia i żółte przebarwienia skóry ze śladami po zadrapaniach w okolicy szyi i podbródka, które powodują ból gardła, nie mogą być uznane - ze względu na liczbę i rodzaj śladów, umiejscowienie ich i skutki - tylko za naruszenie nietykalności cielesnej, zmierzające wyłącznie do sprawienia bólu lub przykrego wrażenia. Tego rodzaju działanie wykracza więc poza zakres naruszenia nietykalności cielesnej w rozumieniu art. 239 § 1 KK32 i stanowi lekkie uszkodzenie ciała w rozumieniu art. 237 § 1 KK32 (**wyrok SN z dnia 9 września 1969 r., V KRN 106/69**)

# Lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.)

- Tryb ścigania → przestępstwo ścigane z **oskarżenia prywatnego**;
- Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa lekkiego uszczerbku na zdrowiu jest prowadzone z urzędu.
- Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa lekkiego uszczerbku na zdrowiu popełnionego nieumyślnie jest prowadzone z urzędu, na wniosek pokrzywdzonego;
- **Osoba najbliższa** - art. 115 § 11 k.k. - Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

# Zbieg przepisów



## Pozorny

- Znęcanie się (art. 207 k.k.) i spowodowanie lekkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.) → znęcanie konsumuje spowodowanie lekkiego uszczerbku;
- Błędem Sądu Okręgowego było powoływanie w kumulatywnej kwalifikacji czynu przypisanego oskarżonym przepisowi art. 157 § 1 k.k. obok art. 158 § 1 k.k. w sytuacji, w której nie można było wykazać, aby skutek w nim opisany należało indywidualnie wiązać z działaniem konkretnego oskarżonego. Dlatego też wystarczającą było powołanie w kumulatywnej kwalifikacji czynu jedynie art. 158 § 1 k.k., a skutki w postaci naruszenia czynności narządów ciała pokrzywdzonego na okres powyżej 7 dni traktować jako okoliczność zwiększającą stopień społecznej szkodliwości czynu, a co za tym idzie mającą wpływ na wymiar kary (wyrok SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2006 r., II Aka 15/06)

## Realny

- Zbieg przepisu art. 157 § 1 k.k. z przepisami, dla realizacji których nie jest wymagane spowodowanie uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego (np. art. 197 k.k., art. 223 k.k., 280 k.k.);
- Znęcanie się (art. 207 k.k.) i spowodowanie średniego uszczerbku na zdrowiu;
- Jeżeli uczestnik bójki, w której człowiek narażony był na utratę życia lub ciężki uszczerbek na zdrowiu, spowodował umyślnie naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia innej osoby na czas powyżej 7 dni, to czyn jego, dla pełnej charakterystyki prawnokarnej, powinien być kwalifikowany jako jedno przestępstwo określone w przepisach art. 158 § 1 k.k. w zbiegu z art. 157 § 1 k.k. i w zw. z art. 11 § 2 k.k. (wyrok SA w Warszawie z dnia 26 października 2012 r., II Aka 296/12)

15.03.2020



# BÓJKA I POBICIE

Art. 158-159 k.k.



# Bójka i pobicie

## **Art. 158 k.k.**

§ 1. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienie skutku określonego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

## **Art. 159 k.k.**

Kto, biorąc udział w bójce lub pobiciu człowieka, używa broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

# Bójka a pobicie

## Typ podstawowy

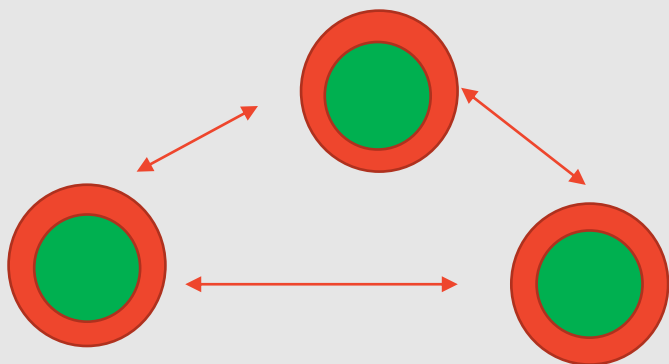
- Art. 158 § 1 k.k. - udział w bójce lub pobiciu

## Typy kwalifikowane

- Art. 158 §2 k.k. - kwalifikowany przez następstwo (spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu)
- Art. 158 § 3 k.k. - kwalifikowany przez następstwo (spowodowanie śmierci człowieka)
- Art. 159 k.k. - użycie noża, broni palnej, innego niebezpiecznego przedmiotu

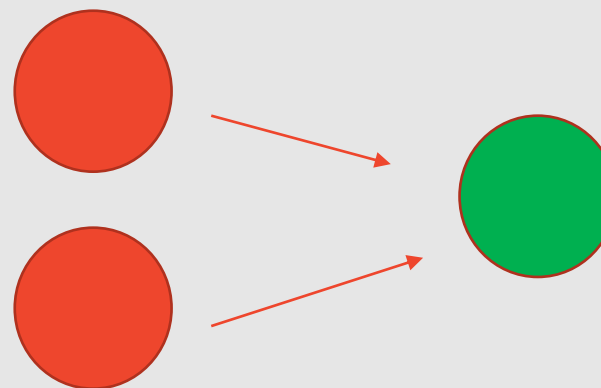
# Bójka i pobicie

## Bójka



- Oznacza starcie **min. 3 osób** („do bójki trzeba trójki” 😊 )
- Każda z osób biorących udział w bójce występuje jednocześnie w charakterze atakującego i broniącego się

## Pobicie



- Oznacza czynną napaść **dwóch lub więcej napastników na jedną lub więcej osób**, która przybiera przynajmniej postać naruszenia nietykalności cielesnej (K. Wiak, w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2019)

# Bójka i pobicie

- **Konieczność wystąpienia kontaktu fizycznego** → Przypadki polegające na chybieniu ciosu, groźeniu, otaczaniu innej osoby, agresji słownej, fingowaniu ciosów, posługiwaniu się niebezpiecznym narzędziem itp., dopóki nie dojdzie do fizycznego kontaktu przynajmniej jednego uczestnika grupy z ofiarą, nie może zostać uznane za dokonaną realizację znamion typu z art. 158 KK ani 159 KK. Wszelkie fazy zdarzenia przed rzeczywistym naruszeniem nietykalności cielesnej ofiary można, co najwyżej rozpatrywać w kontekście form stadialnych popełnienia tego przestępstwa (**wyrok SN z dnia 15 stycznia 2015 r., IV KK 279/14**);
- Przestępstwo materialne - skutek - narażenie na niebezpieczeństwo; brak konieczności wystąpienia skutku w postaci realnego uszczerbku na zdrowiu;
- Współsprawstwo konieczne - przestępstwo może być popełnione wyłącznie w konfiguracji wieloosobowej;
- **Kryminalizacja uproszczona** - wyłącza potrzebę badania dokładnych ról uczestników zajścia i przypisywania wynikających ze starcia skutków → przestępstwo z art. 158 k.k. należy do kategorii przestępstw zbiorowych, których istotę stanowi niemożność zindywidualizowania sprawstwa poszczególnych obrażeń doznanych przez pobitego. Wszyscy też biorący udział w pobiciu odpowiadają za obrażenia, także te zadawane przez pozostałych uczestników pobicia (**wyrok SA w Krakowie z dnia 7 listopada 2014 r., II Aka 189/14**)

# Branie udziału w bójce/pobicciu

- Znamię udziału w bójce lub pobiciu wypełnia nie tylko zadawanie ciosów, lecz także wszelkie inne formy zachowania, które w zbiorowym działaniu przyczyniają się do niebezpiecznego charakteru zajścia, jak np. podawanie niebezpiecznych przedmiotów (narzędzi), przytrzymywanie ofiary, blokowanie drogi ucieczki itp. (**wyrok SA w Warszawie z dnia 24 marca 2016 r., II Aka 45/16**);
- W sytuacji, gdy dana osoba włącza się do zajścia na prośbę jednego z jego uczestników, to biorąc następnie aktywny udział w bójce lub pobiciu, popełnia własne przestępstwo i odpowiada za występki z art. 158 k.k. w formie dokonanej, nie zaś tylko za udzielenie pomocy do popełnienia tego przestępstwa. Jest ono bowiem dokonane nawet wtedy, gdy udział w zajściu polega jedynie na słownym zgrzewaniu do walki, lub np. na podawaniu narzędzi służących do atakowania strony przeciwnej. Natomiast udzielenie pomocy do popełnienia występku z art. 158 k.k. mogłoby na przykład polegać na przekazaniu informacji co do czasu i miejsca pobytu określonej osoby, zaatakowanej następnie przez sprawców przestępstwa (**wyrok SA w Katowicach z dnia 26 marca 1996 r., II Aka 16/96**)

# Branie udziału w bójce lub pobiciu

- Różnorodność form - przede wszystkim związane z użyciem przemocy fizycznej;
- W ramach czynności sprawczej polegającej na „braniu udziału” mieszczą się również inne formy, które w przypadku innych przestępstw mogłyby zostać uznane za ich niesprawcze formy zjawiskowe (np. „zagrzewanie” do udziału w bójce lub pobiciu);
- Przepis art. 158 § 1 KK nie określa sposobu udziału w pobiciu (a także w bójce), co oznacza, że może to być każda forma świadomego współdziałania uczestników pobicia, a w jej ramach również każdy środek użyty do ataku na inną osobę (inne osoby), jeżeli wspólne działanie powoduje narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienia skutku wskazanego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1 KK. (**wyrok SA w Krakowie z dnia 29 czerwca 2010 r., Aka 69/10**)

# Branie udziału w bójce/pobicciu

Przepis art. 158 KK nie określa sposobu udziału w bójce, co oznacza, że może to być **każda forma świadomego współdziałania jej uczestników**. Do przyjęcia udziału w tym przestępstwie (bójce lub pobicciu) wystarczy świadome połączenie działania jednego ze sprawców z działaniem drugiego człowieka lub grupy osób przeciwko innemu człowiekowi lub grupie ludzi. Nie jest przy tym konieczne zadanie innej osobie uderzenia czy kopnięcie jej ani spowodowanie obrażenia ciała innej osoby, czy niebezpieczeństwa dla jej życia lub zdrowia. Wystarczy, by sprawca swoim zachowaniem **przyczyniał się do wzrostu sił po jednej ze stron zdarzenia stworzeniem warunków ułatwiających działania bezpośrednich sprawców, postawą a nawet samą obecnością wśród osób występujących przeciwko pokrzywdzonym i przez to stwarzał zagrożenie ofiary**. Odpowiedzialność za udział w takim zdarzeniu ma charakter wspólnej odpowiedzialności za następstwa działania, co stanowi odstępstwo od zasady indywidualizacji odpowiedzialności karnej. Posłużenie się w art. 158 KK pojęciem „udział” powoduje, iż niektóre postacie współdziałania, które w wypadku innych typów byłyby zakwalifikowane jako podżeganie lub pomocnictwo, realizują znamiona postaci sprawczej udziału w bójce lub pobicciu (**wyrok SA w Krakowie z dnia 12 lipca 2012 r., II Aka 108/12**)

# Obrona konieczna w bójce

- Niedopuszczalność (co do zasady) stosowania przepisu art. 25 k.k. w stosunku do osób biorących udział w bójce;
- Udział w bójce, a więc realizacja przez sprawcę ustawowych znamion przestępstwa z art. 158 k.k. wyklucza działanie w ramach kontratypu obrony koniecznej (**wyrok SA w Warszawie z dnia 23 sierpnia 2016 r., II Aka 191/16**);
- Nie ma racji skarżący, że oskarżony działał w warunkach kontratypu obrony koniecznej. Oskarżony uczestniczył w bójce, co wyłącza możliwość powoływania się na działanie w obronie koniecznej, bo uczestnicy bójki występują w podwójnej, ofensywnodefensywnej roli realizując bezpośredni, bezprawny zamach na dobra prawem chronione innych uczestników zajścia. Działaniem w obronie koniecznej w ramach bójki jest jedynie interwencja w celu położenia kresu bijatyce albo obrona osoby niezdolnej do dalszego udziału w bójce bądź odciąganej od udziału w bójce, jak też obrona osoby, która wycofała się z bójki, jednak jest nadal atakowana. Koncepcja prawa do obrony koniecznej przed wyodrębnionym, niebezpiecznym zamachem zachodzącym w jakimś momencie bójki, obecna w judykaturze Sądu Najwyższego okresu przedwojennego, nie została szerzej przyjęta, zresztą nie znajduje zastosowania w stanie faktycznym badanej sprawy (**wyrok SA w Krakowie z dnia 26 marca 2013 r., II Aka 27/13**)



# Typy kwalifikowane przez następstwo

- Spowodowanie śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu;
- **Przypisanie powyższego skutku konkretnemu uczestnikowi bójki lub pobicia** - Na gruncie kwalifikacji prawnej z art. 158 § 3 KK nie jest konieczne obiektywne przypisanie skutku konkretnemu uczestnikowi pobicia, polegające na ustaleniu, że zachowanie tego właśnie sprawcy przyczynowo spowodowało skutek (**postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2017 r., IV KK 285/16**); Odpowiedzialność z art. 158 § 3 KK będzie występowała niezależnie od tego, który z uczestników pobicia zadał cios skutkujący śmiercią pokrzywdzonego, o ile wszyscy uczestnicy pobicia ów skutek przewidywali lub mogli przewidzieć, a równocześnie nie mieli zamiaru spowodowania śmierci pobitego (**wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 października 2012 r., II Aka 212/12**);
- Warunkiem odpowiedzialności za udział w bójce, w jej postaci kwalifikowanej poprzez następstwo, jest ustalenie związku przyczynowego między zbiorowym działaniem uczestników tej bójki a następstwem w postaci śmierci, czy też spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka. Należy przyjąć, że związek taki zachodzi, gdy skutek śmiertelny wynika bezpośrednio z zachowania sprawców, czemu nie stoi na przeszkodzie to, iż do przebiegu łańcucha przyczynowego włączyły się też inne okoliczności mające wpływ na skutek, jeżeli zachowanie sprawców było wystarczającą przyczyną powstania tego skutku (**postanowienie SN z 24 kwietnia 2014 r., V KK 40/14**)

# Nóż, broń palna, inny niebezpieczny przedmiot

- **Użycie noża, broni palnej, niebezpiecznego narzędzia** - Warunkiem odpowiedzialności z przepisu art. 159 KK jest "użycie", a nie jedynie dysponowanie (posiadanie przy sobie), „niebezpiecznego narzędzia”, czyli przedmiotu, który ze względu na swoje właściwości lub sposób jego użycia przez sprawcę, może zagrażać innej osobie utratą życia czy ciężkim uszkodzeniem ciała albo ciężkim rozstrojem zdrowia; Nie wystarcza dla przypisania odpowiedzialności karnej z przepisu art. 159 KK sama świadomość jednego z uczestników bójki lub pobicia, że inny uczestnik takiego zdarzenia posiada niebezpieczny przedmiot i „może go użyć”, zwłaszcza, że przestępstwo określone w art. 159 KK może być popełnione tylko umyślnie i jedynie z zamiarem bezpośrednim. (**wyrok SN z dnia 17 czerwca 2009 r., IV KK 27/09**);
- Bójka lub pobicie nie nabiera szczególnie niebezpiecznego charakteru wtedy, gdy sprawca posiada jedynie przy sobie broń palną, nóż lub inny podobnie niebezpieczny przedmiot, że chwyta taki przedmiot do ręki, a nawet, że demonstruje go innym uczestnikom zajścia, lecz dopiero z tego powodu, że wykorzystując szczególne właściwości noża, broni palnej lub podobnie niebezpiecznego przedmiotu i stosując określony sposób ich użycia wywołuje już nie abstrakcyjne, lecz konkretne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego (**Wyrok SN z dnia 23 września 2016 r., III KK 85/16**)

# Nóż, broń palna, inny niebezpieczny przedmiot

- **Broń palna** - każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego (art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji); Wyróżnia się następujące rodzaje broni palnej: broń bojową, myśliwską, sportową, gazową, alarmową i sygnałową (art. 4 ust. 1 pkt 1 u.b.p.);
- **Nóż** - Nóż jest narzędziem śmiertelnościm, równorzędnym z bronią palną i tak jest traktowany nie tylko przez praktykę sądową, ale i przez ustawodawcę, który posługiwanie się nim bądź używanie go wymienia alternatywnie (art. 159, 223, i 280 § 2 KK). Tyczy to w zasadzie każdego noża, z wyjątkiem atrap, odłamków itp. (**wyrok SA w Krakowie z dnia 8 grudnia 2009 r., II Aka 216/09**);
- **Niebezpieczny przedmiot** - przedmiot, któremu można przypisać właściwości podobnie niebezpieczne jak w przypadku noża lub broni palnej. Jednocześnie zaznaczyć należy, że przy ocenie nie uwzględnia się sposobu jego użycia. Mogą być to zatem wyłącznie takie przedmioty, których użycie zgodne z wykorzystaniem ich naturalnych właściwości stwarzają niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia człowieka, które są porównywalne z niebezpieczeństwem wynikającym z użycia broni palnej lub noża (zob. K. Wiak, w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis/ el. 2019).

# Przykładowe niebezpieczne narzędzia (wskazywane w orzecznictwie)

- Rozbita butelka (tzw. tulipan);
- Pies rasy amstaff;
- Kij baseballowy
- Rozgrzane żelazko;
- Gryf od hantli
- Gumowa pałka podobna do policyjnej
- Trzonek od siekiery o długości około 60 cm, zbudowany z włókna szklanego o parametrach twardego drewna, przystosowany do wielokrotnego uderzenia i wytrzymały, odpowiada wyglądem i właściwościami fizycznym kija baseballowego
- Kastet z przymocowanym do rękojeści metalowym, złamanym ostrzem noża o długości ponad 2 cm;

# Odpowiedzialność pozostałych uczestników bójki lub pobicia a użycie noża/broni/niebezpiecznego przedmiotu

- Podmiotem przestępstwa określonego w art. 159 k.k., będącego kwalifikowaną postacią przestępstwa udziału w bójce lub pobiciu przewidzianego w art. 158 § 1 k.k., może być - w odróżnieniu od kwalifikowanych przestępstw określonych w art. 158 § 2 i art. 158 § 3 k.k. - nie każdy uczestnik bójki lub pobicia, ale tylko taki, który używa broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia (**wyrok SN z dnia 29 listopada 1979 r., II KR 330/79**);
- Kumulatywny zbieg przepisów art. 158 § 3 k.k. z art. 159 k.k. jest możliwy i zachodzi w każdym wypadku, w którym sprawca biorąc z winy umyślnej udział w bójce lub pobiciu używa broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia, a następstwem tych zdarzeń (bójki lub pobicia) jest objęty winą nieumyślną skutek w postaci śmierci człowieka (**wyrok SN z dnia 19 maja 1976 r., V KR 68/76**);

# Zbieg przepisów

## Pozorny

- Art. 158 § 1 k.k. i art. 223 k.k.;
- Nie do zaakceptowania jest przyjęta przez sąd I instancji kwalifikacja prawna czynów przypisanych oskarżonym określonych w art. 148 § 2 pkt 1 k.k. w zw. z art. 158 § 3 k.k. i art. 11 § 2 k.k. Trudno bowiem dopatrzeć się jakichkolwiek przesłanek uzasadniających przyjęcie poglądu, że oskarżeni, z jednej strony działając wspólnie i w porozumieniu, i ze szczególnym okrucieństwem, a więc umyślnie, dokonali zabójstwa pokrzywdzonego, a z drugiej strony jego śmierć spowodowali nieumyślnie, jak przyjął to sąd powołując w kwalifikacji prawnej czynu przepis art. 158 § 3 k.k. (**wyrok SA w Katowicach z dnia 30 grudnia 2003 r., II Aka 448/03**)

## Realny

- Art. 158 § 1 k.k. i art. 156 § 1 k.k./ 148 § 1-3 k.k. (jeżeli w trakcie bójki lub pobicia dochodzi do ekscesu i umyślnego spowodowania śmierci bądź ciężkiego uszczerbku na zdrowiu)
- Jeżeli sprawcy w celu kradzieży, stosując przemoc, używają broni, noża lub innego równie niebezpiecznego przedmiotu, to czyn ich wyczerpuje zarówno znamiona przestępstwa określonego w art. 280 § 2 k.k., jak i w art. 159 k.k. i nie zachodzi w takim przypadku zbieg pozorny; ma miejsce kumulatywny zbieg przepisów ustawy określony w art. 11 § 2 k.k., który pozwala na pełne odzwierciedlenie w kwalifikacji prawnej całej kryminalnej zawartości czynu zabronionego. (**wyrok SA w Lublinie z dnia 5 kwietnia 2001 r., II Aka 63/01**); ale są również odmienne poglądy - zob. np. wyrok SA w Katowicach z dnia 26 kwietnia 2001 r., II Aka 134/01)

# Projektowane zmiany (art. 158 k.k.)

§ 1. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienie skutku określonego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 4. W razie skazania za udział w pobiciu, o którym mowa w § 1-3, sąd orzeka świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 w wysokości co najmniej 5.000 zł